

**ДО
ЧЛЕНОВЕТЕ НА
ВИСШИЯ СЪДЕБЕН СЪВЕТ**

ДОКЛАД

от

участниците в обучение в Европейския съд по правата на човека с цел по-доброто познаване на функционирането и практиката на ЕСПЧ, проведено в периода 22-24 февруари 2016 г. в гр. Страсбург, Република Франция

УВАЖАЕМИ ЧЛЕНОВЕ НА ВИСШИЯ СЪДЕБЕН СЪВЕТ,

С решение на Висшия съдебен съвет по т. 88 от протокол №1/14.01.2016 г. бяха командировани 35 магистрата (20 прокурора и 15 съдии) от различни органи на съдебната система в страната и 5 съдебни служители от администрацията на ВСС за участие в обучение в Европейския съд по правата на човека (ЕСПЧ) с цел по-доброто познаване на функционирането и практиката на ЕСПЧ. Обучението се проведе в периода 22-24 февруари 2016 г. в гр. Страсбург, Република Франция, като бе организирано съвместно с със Звеното за посетители (*Visitor's Unit*) на ЕСПЧ в изпълнение на Цел 2 „Повишаване на капацитета на членовете на българската съдебна система във връзка със спазването и прилагането на разпоредбите на Европейската конвенция за правата на човека” и Цел 3 „Мрежа от съдии, специализирани в областта на човешките права” на проект „Подкрепа за Висшия съдебен съвет, свързана с изграждането на капацитет и подобряване на ефективността на съдебната система”, осъществяван по Норвежки финансов механизъм 2009-2014 г.

Съгласно условията на сключеното допълнително споразумение между ВСС и Министерство на правосъдието, в качеството му на Програмен оператор по програмни области BG14 и BG15 на НФМ, в обучението взеха участие 20 български прокурора, 15 съдии и 5 експерта от АВСС - процесуални представители на ВСС и членове на Екипа за управление на проекта. Подборът на участниците в обучението бе извършен от административните ръководители на апелативните съдилища по отношение на участниците - съдии, от Главния прокурор - по отношение на прокурорите, и от Главния секретар по отношение на служителите от АВСС - процесуални представители. Членовете на екипа за управление, които взеха участие в изпълнение на дейността, бяха определени с решение на Екипа за управление.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Норвежкия финансов механизъм 2009-2014. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Висшия съдебен съвет и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Програмния оператор или на Донора

По време на тридневното обучение бяха изнесени презентации от г-жа Людмила Миланова - юрист в Секретариата на ЕСПЧ, г-жа Любов Стойчева - Отдел за изпълнение на решенията на Европейския съд по правата на човека, Генерална дирекция по правата на човека и върховенството на закона, г-жа Далиа Зукаускиене - Секретариат на Комитета за предотвратяване на изтезанията и нечовешкото или унижително третиране или наказание (СРТ), Генерална дирекция по правата на човека и върховенството на закона, г-жа Ванеса Аиби - Отдел за информация и публикации във връзка със съдебната практика на ЕСПЧ, г-жа Айшегюл Узун Маринкович - юрист в Секретариата на ЕСПЧ, г-н Ивайло Иванов - български съдия, подпомагащ дейността на Регистратурата на ЕСПЧ, г-жа Светлана Костадинова - Шал - юрист в Регистратурата на ЕСПЧ, г-жа Клаудиа Лем - Офис на комисаря по човешките права на ЕС и г-жа Елена Малагони - Департамент по Европейската социална харта, Генерална дирекция по правата на човека и върховенството на закона. През втория ден на обучението българските участници се срещнаха и с националния ни съдия в ЕСПЧ - г-н Йонко Грозев.

През първия ден на обучението представителите на българската съдебна система бяха запознати със създаването, компетентността, функционирането на ЕСПЧ и процедурата по разглеждане на жалби. Бе представен и кратък информационен филм за Съда. Бе акцентирано върху обстоятелствата, че Европейският съд по правата на човека е международен съд, който се произнася по индивидуални или междудържавни жалби, в които се твърди нарушаване на гражданските и политическите права, предвидени в Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи. Съдът се състои от 47 съдии от всички държави-членки на Съвета на Европа, действащи в състав от един, трима или седем съдии или в състава на Голямата Камара, състояща се от 17 съдии. Решенията на Съдът са задължителни за съответните държави и са довели до промяна на законодателство и административна практика в различни области на държавите членки. Посочени бяха статистически данни, от които стана ясно, че голяма част от жалбите до Съда са недопустими, като те се филтрират в специално създадени секции с цел бързото оставяне без разглеждане на очевидно недопустимите жалби. По статистика 80-90% от жалбите до Съда са недопустими. Интересен беше фактът, че най-старите жалби са от 2008 г. Жалбите срещу България за 2015 г. са били 1400, като около 90 % от тях са били недопустими.

Г-жа Любов Стойчева запозна участниците в обучението с процедурата за наблюдение на изпълнението на решенията на Съда по правата на човека. Дирекцията, която отговаря за тази дейност не е част от Съда, а е част от общата администрация на Съвета на Европа. Във връзка с това бе посочен начинът на взаимодействие и сътрудничество на Съда с Комитета на министрите. Също така бе представен кратък преглед на състава, председателстването и събранията на Комитета на министрите, като орган на Съвета на Европа. По отношение на делата интересно е да се отбележат двата вида наблюдение: засилено (на делата, които се нуждаят приоритетно от вниманието на Комитета на министрите) и обикновено наблюдение за останалите дела.

Актовете, за чието изпълнение се следи, са окончателни решения, в които Съдът констатира едно или повече нарушения на ЕКЗПЧ (чл. 46) и решения за заличаване на делото от списъка на висящите дела, в които Съдът излага условията на постигнатите от страните приятелски споразумения (чл. 39, & 4). Държавите имат задължение за

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Норвежкия финансов механизъм 2009-2014.

Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Висшия съдебен съвет и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Програмния оператор или на Донора

постигане на определен резултат, но са свободни да изберат средствата за постигането на този резултат. Очакваният резултат, който осъдената държава следва да постигне, може да бъде край на нарушението (ако става дума за продължаващо нарушение или лоши условия на задържане), мерки за предотвратяване на нарушението (ако става дума за потенциално нарушение – експулсиране на чужденец) или мерки за поправяне на последиците от нарушението за жертвата. Всички държавни органи са отговорни за изпълнението на международно-правното задължение произтичащо от решението, включително съдилищата и Народното събрание. Целите на всяко решение са да се поправи положението на жертвата: плащане на присъденото обезщетение и индивидуални мерки, както и да се предотвратят нови нарушения чрез предприемане на общи мерки. Във връзка с това с решението може да бъде постановено плащане на неимуществени вреди и/или имуществени вреди и/или разноски.

По време на обучението бяха посочени и примери за предприети мерки и постигане на резултати от решения на ЕСПЧ както следва:

Примери за индивидуални мерки: възстановяване на отнети вещи, преразглеждане и анулиране на мерки за експулсиране, подобряване на условия за задържане, довършване на реституционни производства, и др.

Примери за общи мерки: познаване на решенията на ЕСПЧ произнесени срещу собствената държава, познаване на принципните решения срещу останалите държави, промени в ЗОДОВ относно въвеждането на компенсаторно средство за дължина на производство, прилагане на разпоредбите на ЗЗД спрямо твърдени нарушения на ЕКПЧОС, които не са покрити от чл. 2 от ЗОДОВ.

Бяха посочени и конкретни примери за практика на българските съдилища, която се отнася до изпълнението на решенията на ЕСПЧ: Група дела Атанасова (разглеждането на граждански иск в наказателно производство, при настъпване на обстоятелства за погасяване на наказателно преследване) – ТР № 1 от 4 февруари 2013 г. на ОСНК; Дело Кехайа (предели на сила на пресъдено нещо на решения, постановени по повод на жалба срещу отказ на поземлена комисия да възстанови собственост върху земя) – ТР от 14 февруари 2013 г. по дело № 5 от 2011 г. на ОСГК и др.

На обучението бе акцентирано и на примери за законодателни мерки, промени на подзаконовни нормативни актове и административни мерки вследствие на решения на ЕСПЧ, както и на очаквани такива.

Представителят на Комитета за превенция срещу изтезанията и нечовешкото или унижително отнасяне или наказание (КПИ) в подробно изложение представи дейността на този орган. Работата на КПИ обхваща основно посещаване на местата за задържане (полицейски управления, затвори, места за задържане на непълнолетни, места за имигранти, психиатрични заведения, домове за социални грижи и др.). Основните цели на КПИ са превенцията срещу малтретирането и подпомагане на съдебния механизъм (ЕСПЧ). Инспекторите на КПИ имат неограничен достъп до обектите и интервюта насаме със задържаните лица (лишени от свобода от публичните власти). Тези права служителите на Комитета могат да упражняват във всичките държави, които са ратифицирали КЗПЧ. Посещенията на представители на КПИ могат да бъдат периодични (планирани) или ad hoc. В България последното периодично посещение е било 2014 г., а последното ad hoc посещение е било 2015 г. Делегациите, които

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Норвежкия финансов механизъм 2009-2014.

Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Висшия съдебен съвет и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Програмния оператор или на Донора

посещават държавата се състоят от 6 до 16 човека, като това включва членове на Комитета, експерти, преводачи и секретари. В края на визитата КПИ изготвя доклад, който изпраща на правителството и може да съдържа препоръки, коментари, искания за информация. Отговорът на правителството следва да бъде изпратен в срок до 6 месеца. Основни принципи при работата на КПИ са сътрудничество и конфиденциалност.

По време на срещата с „националния съдия“ от България – г-н Йонко Грозев, българските участници бяха запознати с функциите на Съда и с конкретни казуси от неговата практика. Бе акцентирано върху следните моменти:

Независимо, че „националните съдии“ се избират по отношение на дадена държава, те гледат делата в лично качество, а не като представители на тази държава. „Националният съдия“ не може да гледа дела, засягащи собствената му държава, в едноличен състав. Съставът на съда обаче винаги включва „национален съдия“, когато делата се гледат от камарата от седем съдии или Голямата камара от седемнадесет съдии. Секретариатът на Съда се състои от юристи, административен и технически персонал и преводачи, които оказват правно и административно съдействие на Съда при работата му.

Явно недопустимите жалби се разглеждат от едноличен състав на Съда. Комитет от трима съдии може да се произнесе с единодушно решение по допустимостта и по същество на жалби, по които вече има трайно установена практика на Съда. Жалбата може също така да бъде разпределена на камара от седем съдии, която се произнася с мнозинство от гласовете, по допустимостта и по съществуващото на делото. Камарата се състои от председателя на отделението, към което е отнесено делото, „националния съдия“ и петима други съдии, определени от председателя на отделението на ротационен принцип.

По изключение голямата камара в състав от 17 съдии разглежда дела, отнесени към нея – или при десеизиране на някоя камара или по приета молба за отнасяне на делото от Голямата камара. Голямата камара се състои от председателя на съда, заместник-председателите, председателите на отделения и националния съдия, заедно с други съдии избрани чрез теглене на жребий.

Относно самото производство пред Съда същественото е, че има два основни етапа при разглеждането на делата, заведени пред Съда: етап по допустимостта и етап по същество. Едноличният състав на Съда обявява една жалба за недопустима, когато недопустимостта е ясна от самото начало. Комитетът се произнася с окончателно решение по делата, по които има трайно установена практика на Съда. Камарата постановява решение, което става окончателно едва след изтичане на тримесечен срок, в който жалбоподателят или правителството могат да поискат отнасяне на делото в Голямата камара за ново разглеждане. Ако молбата за отнасяне бъде приета от състав от Голямата камара, делото ще бъде преразгледано и ако е необходимо ще бъде проведено открито съдебно заседание. Решението на Голямата камара е окончателно.

По изключение Съдът може да реши да предприеме мерки за разследване, както и да пътува до някои държави с цел изясняване на фактите по дадено дело. Съдът може да постанови временни мерки докато делото се гледа – например да не се връщат хора в държави, в които се твърди, че ще бъдат подложени на изтезания или смърт (каквото беше случаят с делото, на което присъстваха участниците в обучението).

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Норвежкия финансов механизъм 2009-2014.

Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Висшия съдебен съвет и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Програмния оператор или на Донора

Няколко пъти вниманието на участниците беше насочено към приемането на Протокол № 14, чиято цел е да се гарантира дългосрочната ефективност на Съда чрез оптимизиране на филтрирането и разглеждането на жалбите. Този Протокол предвижда нови съдебни състави, които да разглеждат най-лесните дела, нов критерий за допустимост и удължаване на мандата на съдиите до девет години без възможност за преизбиране. Този протокол влезе в сила на 1 юни 2010 г.

Бе направена презентация и от г-н Ивайло Иванов - съдия от Районен съд - Русе, подпомагащ дейността на Регистратурата на ЕСПЧ, който запозна участниците с приложението на принципа за субсидиарността в дейността на ЕСПЧ, като посочи и конкретни примери за това. Съдия Иванов е един от деветимата български съдии, които бяха изпратени в Регистратурата на ЕСПЧ в изпълнение на проект „Подкрепа за Висшия съдебен съвет, свързана с изграждането на капацитет и подобряване на ефективността на съдебната система”. Преките задължения на съдиите в Регистратурата бяха свързани с проверка на допустимостта на жалбите срещу България, като в резултат на тяхната работа бе изчистен огромния брой „висящи” жалби срещу страната ни. Г-н Иванов и колегите му са част от изградена в изпълнение на проекта Вътрешна мрежа за обмен на информация между българските магистрати относно функционирането и практиката на ЕСПЧ. В тази връзка съдия Иванов представи и онлайн форум за права на човека с ограничен достъп за магистрати, който е достъпен на интернет страницата на ВСС.

Както съдия Йонко Грозев, така и Ивайло Иванов подчертаха значимостта на комуникацията на българските магистрати със съдиите и експертите, работещи в ЕСПЧ, с оглед по-доброто познаване на функционирането и практиката на Съда.

От страна на представител на отдела за Информация и Публикация бе представена базата с данни на ЕСПЧ HUDOC, както и начините на търсене в тази база.

През последния ден от обучението българските участници имаха възможността да присъстват на заседание на Голямата камера на ЕСПЧ, която разгледа делото J.K. и др. срещу Швеция. Делото касаеше случай на заплаха за депортиране на иракско семейство от Швеция в Ирак. Образувано е по жалба от иракско семейство, поискало убежище в Швеция през 2011 г. и получило отказ от страна на Шведското правителство. Жалбоподателите излагат твърдението, че при депортиране в Ирак ще бъдат поставени в риск от преследване и малтретиране от страна на групировката Ал Кайда.

В решението си от 4 юни 2015 г. Камарата е приела с пет гласа срещу два, че изпълнението на заповедта за изгонване от страната на жалбоподателите няма да бъде нарушение на чл. 3 от Конвенцията. По-конкретно тя е приела, че няма достатъчно доказателства за да се направи заключението, че жалбоподателите биха попаднали в реален риск да бъдат третирани по начин противоречащ на чл. 3 при тяхното връщане в Ирак. Съдът е решил да изиска от шведското правителство, на основание чл. 39 (временни мерки) от Правилата на Съда, да не депортира жалбоподателите в Ирак докато решението на Камарата не стане окончателно или докато друго решение не бъде взето.

На 19 октомври 2015 г. панел от пет съдии на Голямата Камера са приели молбата на семейството жалбоподатели да отнесат случая до Голямата камера.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Норвежкия финансов механизъм 2009-2014. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Висшия съдебен съвет и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Програмния оператор или на Донора

Supreme Judicial Council
Republic of Bulgaria

Висш съдебен съвет
Република България

След заседанието на Голямата камера, участниците в обучението бяха запознати подробно с процедурата пред Голямата камера.

На българските участници бе представена дейността на Службата на Комисаря по правата на човека като независима несъдебна институция, чиито основни правомощия са политически и медиаторни и обикновено изготвя доклади с препоръки към съответното държава – членка на СЕ. Бе обсъдено посещението на Комисаря в България през 2015 г. във връзка със защитата на децата, на свободата на медиите и на правата на мигрантите.

От страна на организаторите от Звеното за посетители (*Visitor's Unit*) на ЕСПЧ бе изразено задоволство, че се организира обучение за такъв голям брой български магистрати. Обучителна дейност от подобен мащаб бе проведена за първи път и бе определена като изключително полезна за българските съдии, прокурори и юристи с оглед по-доброто познаване както на ЕСПЧ като институция, така и за практическото функциониране на Съда.

Приложения: 1. Извлечение от Протокол на ВСС № 1/14.01.2016 г.;

2. Програма за обучението.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Норвежкия финансов механизъм 2009-2014. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Висшия съдебен съвет и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Програмния оператор или на Донора